

УДК 37 [034:011.32]

**ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИХОВНОГО
ПРОЦЕСУ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Донцов А.В.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

**ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Донцов А.В.

В статті розглядаються педагогічні недоліки та шляхи підвищення якості навчально-виховного процесу з формування моральної культури майбутніх учителів.

Ключові слова: виховний процес, моральна культура, виховні технології.

**ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ВОСПИТАТЕЛЬНОГО
ПРОЦЕССА ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ**

Донцов А.В.

В статье рассматриваются педагогические недостатки и пути повышения качества учебно-воспитательного процесса по формированию моральной культуры будущих учителей.

Ключевые слова: воспитательный процесс, нравственная культура, воспитательные технологии.

**PROBLEMS OF UPGRADING EDUCATING PROCESS HIGHER
PEDAGOGICAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT**

Dontsov A. V.

In the article the pedagogical failings and ways of upgrading educational-educating process are examined from forming of moral culture of future teachers.

Key words: educating process, moral culture, educating technologies.

Дослідження досвіду виховної роботи в умовах вищого педагогічного навчального закладу свідчить про те, що зв'язок педагогічної теорії і практики, реалізація на практиці науково виважених технологій та інновацій виховного процесу залишається чи не найголовнішою науковою проблемою, вирішення якої потребує спеціальних досліджень.

Останнім часом досліджено проблеми морального виховання і самовиховання майбутніх учителів (Т. Грабовська, Л. Новиков, А. Іжевська, О. Яцій), формування педагогічної культури та професійної підготовки (О. Гармаш, В. Перепелиця, Л. Нечепоренко та інші), формування моральних цінностей, культури ділового спілкування та міжкультурної комунікації (І. Амінов, Т. Грушевицька, О. Кононко, В. Попков, А. Садохін), виховання моральних цінностей та свідомості студентів (Т. Авксентьева, О. Власенко), виховання духовної і моральної культури майбутніх учителів (Л. Москвальова, Л. Пелех, П. Подрезов.), досліджено психологічні особливості розвитку моральної поведінки та саморегуляції учнів і студентів (Н. Апетик, О. Безверхий, І. Гоян, В. Чайка). До критеріїв ефективності виховного процесу відносять цілісність, багаторівневність, ієрархічність, взаємозалежність та відкритість діяльності.

Поряд з достатньою розробкою теоретичної та практичної складових організації виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу проблема вивчення моральних, соціокультурних та психологопедагогічних механізмів означеного виховного процесу з урахуванням сучасних соціально несприятливих умов потребує більш детальної уваги з боку науковців. Отже *метою даної статті* є аналіз ключової проблематики, управлінських та організаційних недоліків виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу і визначення найбільш пріоритетних напрямів та умов оптимізації виховної роботи серед майбутніх учителів з формування моральної культури.

Процес формування моральної культури майбутніх учителів пов'язаний з вихованням моральної свідомості, ціннісних орієнтацій, установок, світогляду, прагнення до засвоєння вічних соціокультурних та моральних цінностей. Особливого значення набуває проблема дослідження особливостей формування почуття професійного обов'язку, совісті, культури спілкування та педагогічного такту як провідних складових особистої моральної культури майбутніх учителів.

Першим недоліком організації виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу є неузгодженість елементів теоретичної, практично-технологічної та змістовної складових. Зазначена особливість зумовлена відсутністю методологічно обґрунтованої, методично визначеної, особистісно орієнтованої системи виховного процесу. Особливої уваги науковців потребує аналіз співвідношення і взаємодії внутрішніх і зовнішніх чинників виховного процесу, урахування негативних і позитивних умов формування моральної культури майбутніх учителів не лише у навчально-виховному процесі, а й у загальному соціокультурному та інформаційному просторі. Аналіз навчальних планів та практики виховної роботи вищих педагогічних навчальних закладів засвідчує, що за змістом виховний процес переважно обмежується такими напрямками, як фізичне, художньо-естетичне, екологічне, правове, ідейно-політичне виховання та вихованням національної свідомості. Але відрив зазначених напрямів виховного процесу від проблеми формування у свідомості майбутніх учителів цілісної системи загальнолюдських моральних цінностей, норм та ідеалів не відповідає сучасним вимогам, оскільки формування структурних компонентів особистісної моральної культури вимагає досягнення змістовної об'єктивності, узгодженості, інтегративності та цілісності виховного впливу.

Другим недоліком організації виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу є недостатня увага управлінських структур системи вищої освіти до розробки і запровадження нових виховних інноваційних технологій в системі підготовки педагогічних кадрів до організації виховної діяльності в умовах загальноосвітньої школи. Розбудова демократичних засад суспільного життя, соціокультурне і моральне розшарування студентської молоді, що пов'язане з переоцінкою моральних цінностей, зумовлює необхідність активізації виховної функції системи вищої освіти. Ця проблема має посідати одне з провідних місць у дослідженні загальної інноваційної проблематики освітнього простору. Запровадження виховних інноваційних систем і технологій здебільше залежить від людського чинника, зумовленого розумінням представниками управлінських структур системи вищої освіти об'єктивної соціокультурної необхідності підвищення якісного рівня формування моральної культури майбутніх учителів.

Сучасні літературні джерела віддзеркалюють спроби систематизації загальної інноваційної діяльності з погляду різних дидактичних та філософських систем. У контексті інноваційної діяльності розроблена найбільш актуальна проблематика освіти, до якої відносять такі проблеми сьогодення, як “взаємовідношення традицій і інновацій, теоретичного і прикладного, раціонального та іраціонального, наукового і ненаукового, світського і релігійного, загальнолюдського і етнічного, елітарного і масового”[3, с. 11].

Перспективи розвитку інноваційних систем знайшли відображення у деяких концептуальних підходах. Так, зокрема, авторським колективом під керівництвом В.І. Астахової розроблена інноваційна концепція виховної роботи в умовах функціонування системи безперервної освіти, яка передбачає вирішення таких стратегічних завдань: а) створення відповідного культурно-освітнього середовища; б) формування кваліфікованого кадрового потенціалу; в) розробку теоретичних основ і практичних заходів по забезпеченню наступності та ініціативності усіх суб’єктів навчально-виховного процесу [1, с. 254].

З погляду сучасної соціально-педагогічної проблематики суспільства, запровадження науково виважених технологій та інновацій виховного процесу багато в чому залежить від сформованості особистісної педагогічної культури організаторів навчально-виховної діяльності за умови підвищення ефективності нормативно-регулюючої бази системи вищої освіти, оскільки за змістом вона ще залишається природничою, орієнтованою переважно на засвоєння природно-наукових та політехнічних знань. Проблема запровадження виховних інноваційних технологій в системі вищої освіти впирається переважно у небажання управлінських структур розширювати розвиваючий та виховний потенціал культурно-освітнього простору.

Третім недоліком організації виховної роботи вищого педагогічного навчального закладу з формування моральної культури майбутніх учителів є, з одного боку, його відрив від процесу навчання і абстрагування навчального процесу від виховання – з іншого. Формування повноцінно соціалізованої і морально досконалої особистості майбутнього вчителя має бути стрижневим елементом його професійної підготовки, а навчання, що виключає духовно-моральну складову та

орієнтоване лише на передачу максимального об'єму знань, не забезпечує професійну успішність спеціаліста [1, с. 5]. Найбільш за все ця тенденція спостерігається на етапах планування навчально-виховного процесу, в якому, як доречно зазначають науковці, має місце нераціональний підбір базового компонента вищої освіти у навчальних планах і програмах, що зумовлює їх слабку гуманітарну і виховну насиченість [4, с. 86].

Основна проблема підвищення якості виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу в контексті морально-духовного становлення майбутнього вчителя полягає в тому, що переважна більшість навчальних предметів з природничих і так званих «точних наук» є індиферентною по відношенню до духовного і морально-естетичного розвитку студентів, але на їхнє засвоєння відводиться непомірно велика частина навчального часу. Орієнтація управлінських структур на вузьку спеціалізацію і профілізацію системи вищої педагогічної освіти йде всупереч об'єктивній необхідності індивідуальної орієнтованості майбутніх учителів на засвоєння системи соціокультурних та морально-духовних цінностей, що в значній мірі слугує формуванню моральної свідомості, почуттів та моральних потреб як провідних механізмів розвитку потребнісно-мотиваційної структури особистості.

Четвертим недоліком організації виховного процесу вищого педагогічного навчального закладу є відсутність чіткої системи вивчення і запровадження навчально-виховних інноваційних технологій вищої освіти. Вбачається, що зазначена негативна тенденція зумовлена недостатньою сформованістю ціннісно-світоглядної і нормативно-мотиваційної позиції педагогів-практиків та представників управлінських структур системи вищої освіти, їх небажанням відмовитись від застарілих формальних підходів до організації виховного процесу, який переважно розглядається як одне з другорядних завдань вищої школи. Якщо у структурах суб'єкту управління відсутнє розуміння багатофункціональності системи вищої освіти у контексті соціокультурного і морально-духовного розвитку суспільства, то це слугує основною причиною відсутності бачення найближчих і далеких перспектив її розвитку у відповідності до об'єктивних потреб державотворення.

Дослідники проблеми запровадження інноваційної діяльності констатують, що для суб'єктів реалізації освітніх інноваційних технологій і систем є надзвичайно важливим розуміння вищої освіти як соціокультурної системи, функції якої не обмежуються підготовкою людини до професійної діяльності. Її необхідно розглядати як форму трансляції культурних норм, цінностей, ідей як простору генерації суспільної ідеології [3, с. 47].

Багатовекторність та поліфункціональність реалізації навчально-виховних інноваційних технологій не виключає необхідності сегрегаційного підходу щодо вирішення виховних, формуючих та розвивальних завдань. Недостатньої уваги приділяється дослідженню шляхів реалізації розвивального, морально-духовного і суто технологічного потенціалу системи підготовки педагогічних кадрів. Аналіз практики свідчить, що з позиції суб'єктів управління дидактично-пізнавальна функція системи вищої освіти є домінуючою і набагато випереджає вирішення виховних, розвивальних і формуючих завдань підготовки спеціалістів.

Водночас, враховуючи складність і моральні витрати трансформаційних процесів суспільства, що зумовлене відкритістю майбутніх учителів до різних стихійних і цілеспрямованих соціальних чинників, які сприяють виникненню культу моральної свободи і прагматичності, слід зазначити, що за останній час з'явилась небезпечна тенденція вузької прагматизації всієї системи вищої освіти. Прагматизація системи вищої освіти перешкоджає запровадженню новітніх виховних технологій, спрямованих на формування моральної культури майбутніх учителів, яка насамперед зумовлює культуру їхньої майбутньої професійної діяльності, і виступає основною педагогічною умовою забезпечення оптимальності виховного процесу. Отже виховання моральної культури майбутніх учителів виступає як першочергове, соціально зумовлене завдання і як глобальна довгострокова програма розвитку вузівського інноваційного процесу.

Таким чином, характер прояви кризової суспільної проблематики, яка торкається і системи вищої освіти, свідчить про те, що її подолання залежить насамперед від активізації морального, людського чинника в розбудові усіх соціокультурних підсистем суспільного життя і вихован-

ня. Тому подальше дослідження, пошук та запровадження інноваційних виховних технологій, спрямованих на активізацію виховної функції системи вищої освіти вбачається досить актуальним завданням.

Морально-етична проблематика активізації системи вищої педагогічної освіти у розробці новітніх технологій формування моральної культури майбутніх учителів вказує на наявність різних соціально-педагогічних суперечностей, які потребують більш ретельного дослідження не лише з позиції індивідуально орієнтованого виховання, а й реалізації опосередкованих виховних технологій і дій у контексті проектування і створення на гуманістичних засадах дійового соціокультурного виховного простору.

ЛІТЕРАТУРА

1. Астахова В.И. *Метаморфозы воспитания* / Нар. укр. акад.: Под общ. ред. В.И. Астаховой. – Х.: Изд-во НУА, 2004. – 276 с.
2. Гуцинский Г.А. Становление философии образования как особой области философского знания // *Современные инновационные технологии в высшем образовании: Мат. межвуз. регион. науч.-методич. конф, Симферополь, 15-16 января 2004 г.* / Редкол.: З.И. Тимошенко и др. – К.: Изд.-во европ. ун.-та, 2004. – С. 3 – 12.
3. Запесоцкий А.С. Какого человека должна сформировать сегодня система образования/ А.С. Запесоцкий// *Высшее образование в России.* – 2003. – № 3. – С. 45-52.
4. *Науково-практичні аспекти організації навчальної і методичної роботи в університеті: монографія* / Заг. ред. Г.П. Шевченко – Донецк: ООО “Юговосток, Лтд“, 2004. – 256 с.
5. Нечепоренко Л.С. *Педагогічна майстерність. Монографія.* – Харків: Видавничий центр ХНУ, 2009. – 276 с.